

Súhrnná informácia o kvalite správ aktuárskej funkcie poisťovní v SR

Jún 2021

Vydavateľ

© Národná banka Slovenska 2021

Odbor dohľadu nad poisťovníctvom a dôchodkovým sporením

Adresa

Národná banka Slovenska

Imricha Karvaša 1

813 25 Bratislava

poistenie@nbs.sk

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Zhrnutie

Rola aktúára má v poisťovni kľúčovú úlohu vďaka jeho schopnosti vyhodnotiť a kvantifikovať komplexné riziká spojené s poskytovaním poisťných služieb. Aktuári poskytujú poradenstvo manažmentu poisťovne týkajúce sa primeranosti ocenenia rizika, zaistných programov, investičných politík, výšky kapitálu a stresového testovania budúcej finančnej situácie. Správa aktuárskej funkcie (ďalej len „SAF“) je preto neoceniteľným zdrojom informácií nielen pre manažment poisťovne, ale aj pre orgán dohľadu. V správach je možné pozorovať výrazné skvalitnenie oproti minulosti, ku ktorému prispelo aj zavedenie usmernenia pre SAF Slovenskou spoločnosťou aktúarov.

Na základe analýzy správ predložených poisťovňami v roku 2020 Národná banka Slovenska (ďalej len „NBS“) ohodnotila správy celkovou známkou 2,4 (na stupnici od 1 – najlepšie do 5 – najhoršie hodnotenie). Lepšie hodnotenie dosiahli poisťovne, ktoré sú súčasťou medzinárodnej poisťovacej skupiny. Avšak, niektoré poisťovne s významným podielom na trhu, ktoré disponujú väčšími kapacitami ľudských zdrojov, vysoké hodnotenie nedosiahli.

Celková známka	Technické rezervy	Koncepcia upisovania	Primeranosť zaistných programov
2,4	2,3	2,5	2,3

Aktuári v správach venovali najväčšiu pozornosť oblasti technických rezerv, pri ktorej NBS pozitívne hodnotí použitie rizikovo orientovaného prístupu. Pri vyhodnocovaní dostatočnosti technických rezerv považuje NBS za najdôležitejší nástroj porovnanie najlepšieho odhadu so skúsenosťou (tzv. backtesting). Tretina poisťovní však výsledky backtestingu v správe neuvádza, čo znemožňuje vyhodnotiť, aké sú prediktívne schopnosti modelu. Ďalšou významnou oblasťou je analýza citlivosti technických rezerv. S cieľom lepšie reflektovať riziká jednotlivých druhov poistenia NBS odporúča prehodnotiť granularitu na akej je spracovaná analýza citlivosti. Existuje tiež priestor pre zlepšenie vo vyhodnotení vhodnosti predpokladov a kvality dát.

Najviac nedostatkov bolo identifikovaných v časti venovanej koncepcii upisovania. Správy buď neobsahujú alebo neadekvátne posudzujú dostatočnosť poisťného. V takmer všetkých správach chýba vyjadrenie aktuárskej funkcie k účinnosti systémov, ktoré poisťníkom zvyšujú alebo znižujú poisťné na základe ich škodovej histórie (napr. systém bonus-malus). Efektívne využitie informácií o škodovosti poisťencov by mohlo mať prínos predovšetkým v moto-poistení, ktoré má dlhodobu poddimenzovanú poisťné.

V oblasti zaistenia je možné pozorovať najväčšie rozdiely v kvalite naprieč poisťovňami. V štvrtine SAF nebol vyjadrený názor aktuárskej funkcie na zaistenie, respektíve nebol podložený analýzou zaistného programu. Naopak, niektoré poisťovne

vypracovali detailnú analýzu zaistných programov a plnenia zaistných limitov. Potenciál pre zlepšenie vo všetkých poisťovniach vidí NBS vo vyhodnotení efektivity zaistného programu, napríklad prostredníctvom ORSA scenárov.

Okrem uvedených okruhov boli niektoré náležitosti správ posúdené kvalitatívne. V správach chýbajú podrobnosti o použití expertného úsudku, informácie o osobách, ktoré sa podieľali na príprave správy či spätná väzba na odporúčania identifikované v predchádzajúcich správach.

Úvod

Cieľom materiálu je vyhodnotenie obsahu a rozsahu informácií v SAF, identifikovanie najčastejších nedostatkov a definovanie odporúčaní pre ich skvalitnenie. NBS oslovila poisťovne a požiadala o predloženie SAF vypracovanej podľa ods. 8 čl. 272 Delegovaného nariadenia Komisie č. 2015/35. S cieľom minimálnej zátáže pre poisťovne, NBS umožnila uvedenú správu predložiť vo forme, štruktúre a jazyku (v prípade, že skupinový jazyk je anglický jazyk) ako ju aktuárska funkcia predložila predstavenstvu poisťovne.

V súlade s ods. 8 čl. 272 Delegovaného nariadenia Komisie č. 2015/35 aktuárska funkcia aspoň raz ročne vypracúva písomnú správu, ktorá sa predkladá správne, riadiacemu alebo kontrolnému orgánu. V správe sa zdokumentujú všetky úlohy, ktoré sa vykonali v rámci poistno-matematickej funkcie, a ich výsledky a jasne sa identifikujú akékoľvek nedostatky a uvedú sa odporúčania, ako by sa tieto nedostatky mali napraviť.

Povinnosť vypracovať SAF aspoň raz ročne si v roku 2020 splnilo všetkých dvanásť poisťovní, ktoré sú v regulatórnom režime Solventnosť II.

Národná banka Slovenska sa po predložení SAF detailne oboznámila s výsledkami práce aktuárskej funkcie vo všetkých poisťovniach. Pri posudzovaní správ NBS vychádzala z Európskeho štandardu aktuárskej praxe 2 (ďalej len „ESAP 2“)¹, ktorý usmerňuje aktuársku funkciu pri vypracovaní SAF v súvislosti so splnením požiadaviek stanovených v článku 48 (1) Smernice Solventnosť II a v článku 272, odsek 8 Delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) 2015/35. Na základe analýzy správ NBS pripravila najčastejšie odporúčania pre skvalitnenie správ v budúcom období.

¹ ESAP 2 bol adoptovaný 31.1.2016 Európskou aktuárskou asociáciou (ďalej len „AAE“) a následne prijatý a schválený Slovenskou spoločnosťou aktuárov (ďalej len „SSA“), ktorá je členom AAE.

Odporúčania NBS

1. Účel správy

V súlade s čl. 1.1.2 štandardu ESAP 2 je cieľom SAF poskytnúť určenému užívateľovi údaje s vysokou mierou spoľahlivosti s ohľadom na ich relevantnosť, transparentnosť predpokladov, úplnosť a zrozumiteľnosť vrátane oboznámenia užívateľa s akoukoľvek neistotou vyplývajúcou z výsledkov uvedených v správe. Správa má obsahovať dostatočné informácie, na základe ktorých môžu určení užívateľa posúdiť spoľahlivosť obsahu správy a porozumieť dôsledkom obsahu správy.

Analýzou správ NBS zistila, že SAF nie vždy poskytuje informácie dostačujúce pre posúdenie výsledkov všetkých úloh vykonaných aktuárskou funkciou. Môžeme vyhodnotiť, že vo všeobecnosti je v správach kvalitne spracovaná analýza technických rezerv, avšak menší dôraz je kladený na analýzu upisovacej politiky a zaistenia.

2. Všeobecné princípy

Materiálna závislosť od výstupov a úloh iných

V súlade s čl. 3.1.6 štandardu ESAP 2 aktuárska funkcia zverejňuje všetky významné odkazy na iné práce a ako aktuárska funkcia overila ich spoľahlivosť.

NBS identifikovala nedostatky v informovaní o materialite a spoľahlivosti výstupov a úloh iných, na ktorých činnosť aktuárskej funkcie závisí. Informácie o externých vstupoch často nie sú uvedené v SAF, prípadne nie je uvedené, či a ako aktuárska funkcia overila ich hodnovernosť.

Identifikácia osôb zodpovedných za vypracovanie SAF

V súlade s čl. 3.1.7 štandardu ESAP 2 aktuárska funkcia musí v SAF identifikovať jednotlivcov zodpovedných za vypracovanie SAF a osobu, ktorá nesie celkovú zodpovednosť za jej vypracovanie, ak je táto osoba určená.

NBS identifikovala absentujúce alebo nedostatočné informácie o identifikácii osôb, ktoré participovali na príprave SAF, osoby zodpovednej za správu a začlenenie aktuárskej funkcie a aktuárskeho oddelenia v rámci organizačnej štruktúry. Odporúčame zahrnúť tieto informácie do SAF, nakoľko sú potrebné pre overenie nezávislosti troch línií obrany.

Identifikácia nedostatkov a odporúčaní

V súlade s čl. 3.1.9 štandardu ESAP 2 sa v SAF jasne identifikujú všetky nedostatky a uvedú sa odporúčania na ich nápravu s ohľadom na významnosť a proporionalitu.

NBS identifikovala zväčša len formálne nedostatky v identifikovaní nedostatkov a odporúčaní aktuárskej funkcie, napríklad tým že neboli sformulované prehľadne, napr. zhrnutím v tabuľke/boxe, ale bolo potrebné ich vyhľadávať v texte. V dvoch prípadoch však odporúčania neboli v správe zahrnuté vôbec alebo uvedené odporúčania vyjadrovali názor tretej strany, nie subjektívny názor aktuárskej funkcie.

Významné odborné úsudky

V súlade s čl. 3.1.9 štandardu ESAP 2 SAF zhŕňa kľúčové údaje použité na dosiahnutie vyjadrených stanovísk a upozorňuje na všetky významné oblasti neistôt a ich zdrojov, ako aj na všetky významné odborné úsudky, ktoré AF v hodnoteniach vykonala.

NBS identifikovala nedostatok v podobe chýbajúcej identifikácie významných použitých odborných úsudkov. Preto nebolo možné ani vykonať vyhodnotenie materiality vplyvu odborných úsudkov na technické rezervy vrátane úprav predpokladov s materiálnym vplyvom.

Spätná väzba na správu aktuárskej funkcie

V súlade s čl. 3.1.13 štandardu ESAP 2 budúca správa obsahuje podrobnosti o tom, či odporúčania SAF boli akceptované alebo nie. Ak boli akceptované obsahuje informáciu o pokroku v ich implementácii.

NBS zistila, že aktuari vo väčšine poisťovní zodpovedne pristupujú k svojej úlohe informovať management o zistených nedostatkoch. V niektorých prípadoch však bola identifikovaná nedostatočná spätná väzba na zistenia aktuárskej funkcie. Časový horizont pre implementovanie opatrení na odstránenie nedostatkov je neprimerane dlhý a nastali prípady, kedy odporúčania SAF neboli zavedené od implementácie Solventnosti II.

3. Technické rezervy

Dostatočnosť a kvalita údajov

V súlade s čl. 3.2.5.1 štandardu ESAP 2 SAF musí obsahovať prehľad kontrol vzťahujúcich sa na údaje používané pri výpočte technických rezerv a vysvetlenie, prečo aktuárska funkcia považuje tieto údaje za primerané, presné, spoľahlivé a úplné.

Súčasne musí aktuárska funkcia v súlade s čl. 3.2.5.2 štandardu ESAP 2 v SAF identifikovať všetky významné oblasti neistoty alebo obmedzenia v údajoch a načrtnúť zvolený prístup k nim v súlade s výpočtom technických rezerv. Obmedzenia sa môžu týkať okrem iného, napríklad vhodnosti údajov na daný účel, ich časovej konzistentnosti, technických informačných systémov, včasnej dostupnosti údajov jednotlivých poisťných zmlúv a historických údajov.

V správach často absentovala informácia o posúdení vhodnosti, úplnosti a presnosti údajov a identifikácii materiálnej neistoty a obmedzení údajov, vrátane popisu aproximácií, ak boli využité. NBS odporúča, aby proces posúdenia kvality dát a nájdené významné obmedzenia a nedostatky boli prezentované v SAF.

IT dostatočnosť

V súlade s čl. 3.2.6.5 štandardu ESAP 2, ak AF zhodnotí, že technické informačné systémy použité pri výpočte technických rezerv neposkytujú dostatočnú podporu pre aktuárske a štatistické procesy, v SAF sa uvedie upozornenie o tejto skutočnosti.

Z formulácie čl. 3.2.6.5 nevyplýva povinnosť aktuárskej funkcie uviesť výsledky vyhodnotenia dostatočnosti technických informačných systémov, ak boli tieto systémy

vyhodnotené ako dostatočné. Z tohto dôvodu nebolo možné zistiť, či ich aktuárska funkcia vyhodnotila ako dostatočné alebo sa aktuárska funkcia vôbec nezaoberala touto oblasťou. Pre vylúčenie akýchkoľvek pochybností by bolo vhodné uvedenie stanoviska aktuárskej funkcie k dostatočnosti informačných systémov, ktoré sú využívané pre aktuárske výpočty.

Predpoklady

V súlade s čl. 3.2.7.2 štandardu ESAP 2 má SAF uvádzať kľúčové predpoklady, ktoré sú použité pri stanovení hodnoty technických rezerv a vysvetľovať ich vhodnosť v súvislosti s hlavnými rizikovými faktormi, ktoré by mohli mať dopad na poisťné alebo zaistné záväzky spoločnosti.

NBS v niektorých poisťovniach identifikovala absenciu informácií o vhodnosti použitých predpokladov, respektíve o spôsobe vyhodnotenia vhodnosti týchto predpokladov. V prípade dvoch poisťovní je popis predpokladov obsiahnutý v iných interných dokumentoch, na ktoré sa SAF odkazuje, avšak keďže tieto dokumenty nie sú prílohou SAF, NBS nemohla posúdiť, akým spôsobom aktuárska funkcia vyhodnotila vhodnosť predpokladov.

Ďalej sa v súlade s čl. 3.2.7.3 štandardu ESAP 2 v SAF majú uviesť všetky významné zmeny v použitých predpokladoch v porovnaní s predpokladmi použitými v predošlej SAF.

NBS identifikovala absentujúce alebo nedostatočné informácie o významných zmenách predpokladov oproti predchádzajúcemu obdobiu.

Porovnanie najlepšieho odhadu so skúsenosťou

V súlade s čl. 3.2.8.1 štandardu ESAP 2 má SAF obsahovať popis procesu použitého na porovnanie najlepších odhadov so skúsenosťou a musí upozorniť na všetky nedostatky a pochybnosti, ktoré AF má v súvislosti s efektívnosťou tohto procesu.

NBS zistila, že v tretine poisťovní SAF neuvádza porovnanie najlepšieho odhadu so skúsenosťou (tzv. backtesting), napriek tomu, že je backtesting jedným z kľúčových nástrojov pre overenie správnosti výpočtu technických rezerv.

V súlade s čl. 3.2.8.2 štandardu ESAP 2 sa v SAF uvedú zistenia a závery AF z posúdenia kvality minulých najlepších odhadov vzhľadom na vhodnosť údajov, metód alebo predpokladov použitých pri výpočte technických rezerv. Pri posúdení kvality minulých odhadov AF upozorní na oblasti, kde sa reálna skúsenosť významným spôsobom odchyľuje od predpokladov a vyjadrí sa k tejto odchýlke. Pre lepšie pochopenie by toto vyjadrenie k odchýlke malo rozlišovať medzi odchýlkami, o ktorých sa usudzuje, že vznikli z dôvodu volatility skúseností a odchýlkami, ktoré sú považované za relevantné pre nevhodnosť použitých údajov, metód alebo predpokladov. V SAF sa v prípade takéhoto rozlíšenia uvedú všetky významné úsudky, ak sa takéto rozlíšenie urobilo.

V prípade absentujúceho backtestingu nie je aktuárska funkcia schopná spoľahlivo vyvodiť závery týkajúce sa vhodnosti údajov, metód alebo predpokladov. NBS odporúča doplniť tieto analýzy do SAF. NBS taktiež odporúča vysvetliť dôvody významných odchýlok reálnej skúsenosti od predpokladov. Ak dôvody odchýlky poisťovní nie sú

známe, aktuárska funkcia by mala upozorniť na neistoty a riziká spojené s výpočtom najlepšieho odhadu.

Analýza citlivosti

V súlade s čl. 3.2.9.1 štandardu ESAP 2 sa v SAF musia uviesť výsledky analýzy citlivosti technických rezerv voči každému hlavnému rizikovému faktoru, z ktorého vychádzajú záväzky kryté technickými rezervami.

NBS identifikovala nedostatky v analýze citlivosti technických rezerv. NBS odporúča prehodnotiť granularitu, na akej je analýza citlivosti spracovaná, pretože dopad zmien predpokladov na celkový najlepší odhad rezerv nemusí plne reflektovať riziká jednotlivých LoB-ov. Analýza citlivosti by mala byť vykonaná separátne aspoň pre najvýznamnejšie LoB-y a najvýznamnejšie predpoklady. Ak poisťovňa pôsobí na viacerých trhoch a existuje predpoklad, že správanie poistených sa medzi nimi výraznejšie odlišuje, NBS odporúča vykonať analýzu citlivosti aj v členení na krajiny pôsobenia.

4. Upisovanie

Názor na celkovú koncepciu upisovania spoločnosti

V súlade s čl. 3.3.1.1 a 3.3.1.2 štandardu ESAP 2 aktuárska funkcia musí v SAF vyjadriť názor na celkovú koncepciu upisovania spoločnosti a spôsob, ako k nemu dospela.

V troch z analyzovaných poisťovní úplne absentuje stanovisko aktuárskej funkcie ku koncepcii upisovania. Ďalším identifikovaným nedostatkom je, že napriek negatívnym výsledkom testu ziskovosti aktuárska funkcia nevyjadrila pochybnosť o procese upisovania poisťovne.

Dostatočnosť poistného

V súlade s čl. 3.3.3.1 štandardu ESAP 2 sa v SAF musí uviesť, či sa očakáva, že poistné bude dostatočné vzhľadom na uplatňovanie celkovej koncepcie upisovania spoločnosti. Posúdenie musí vziať do úvahy vplyv základných rizík (vrátane upisovacích rizík), ktorým je podnikateľská činnosť spoločnosti vystavená, ako aj tie, ktoré majú dopad na dostatočnosť poistného vzhľadom na opcie a garancie, ktoré sú súčasťou poistných a zaistných zmlúv.

NBS identifikovala nedostatky vo forme absentujúceho alebo neadekvátneho vyhodnotenia dostatočnosti poistného. V rámci posúdenia efektivity upisovacieho procesu, NBS odporúča overiť, či nastavené poistné poskytuje plánovanú ziskovosť počas celej doby trvania poistnej zmluvy osobitne pre životné a neživotné poistné zmluvy.

Úpravy poistného

V súlade s čl. 3.3.5.1 štandardu ESAP 2 sa aktuárska funkcia v prípade produktov, pri ktorých sa poistné môže upraviť podľa skúsenosti musí vyjadriť k účinnosti systémov, ktoré poisťníkom zvyšujú alebo znižujú poistné na základe ich škodovej histórie (systémy bonus-malus) alebo podobných systémov zavedených v špecifických homogénnych skupinách.

NBS identifikovala nedostatky vo vyhodnotení efektivity úprav poisťného a systému bonus-malus. Tieto informácie chýbali vo väčšine SAF. Uvoľňovanie podmienok v upisovacom procese zvyšuje riziko antiselekcie, preto je potrebné podmienky úprav poisťného pravidelne analyzovať a prehodnocovať.

Vzájomná prepojenosť

V súlade s čl. 3.3.7 štandardu ESAP 2 sa v SAF zhodnotí, v akom rozsahu je celková koncepcia upisovania spoločnosti nekonzistentná s ostatnými relevantnými koncepciami spoločnosti. SAF by mala uvádzať posúdenie konzistentnosti minimálne s rizikovým apetítom, zaist'ovacími programami a technickými rezervami spoločnosti.

NBS identifikovala nedostatky vo forme chýbajúceho popisu prepojenia koncepcie upisovania s inými procesmi a koncepciami poisťovne, predovšetkým koncepciou zaistenia, rizikovým apetítom, toleranciou rizika. NBS odporúča tieto informácie doplniť do SAF, napríklad prepojením na ORSA proces a ORSA scenáre.

5. Zaistenie

Názor na primeranosť zaistných programov

V súlade s čl. 3.4.1.1 a 3.4.1.2 štandardu ESAP 2 aktuárska funkcia musí v SAF vyjadriť názor na primeranosť zaistných programov a uviesť všetky pochybnosti, ktoré by aktuárska funkcia mohla mať o vhodnosti zaistných programov.

NBS identifikovala nedostatky vo forme absentujúceho stanoviska o vhodnosti zaistného programu. Predovšetkým u poisťovní upisujúcich neživotné poistenie je zaistné krytie významné, preto je potrebné jeho primeranosť a efektivitu pravidelne analyzovať.

Účinnosť zaistných opatrení

V súlade s čl. 3.4.3.1 a 3.4.3.2 štandardu ESAP 2 SAF obsahuje posúdenie zaistných programov vrátane všetkých účelovo vytvorených subjektov v rôznych stresových scenároch alebo uvádza odkaz na časť ORSA, ktorá sa touto oblasťou zaoberá. Posúdenie obsahuje indikácie o hodnote spätne vymožitelnej zo zaistných zmlúv a účelovo vytvorených subjektov a dopade na vlastné zdroje spoločnosti.

NBS identifikovala absentujúce alebo nedostatočné informácie o efektivite zaistného programu. Efektivita zaistenia môže byť vyhodnotená napríklad prostredníctvom ORSA scenárov. Scenáre môžu obsahovať skúsenosť s katastrofickými poisťnými udalosťami, agregáciu rizika, nesplnenie záväzkov zo zaistenia alebo vyčerpanie zaistnej kapacity. Pri posúdení je možné vziať do úvahy vplyv dopadu obnovenia alebo predĺženia zaistného krytia a možnú nedostupnosť zaistného krytia. NBS odporúča zahrnúť posúdenie zaistného programu do SAF.